

**Wiejskie
ruchy społeczne
w Polsce**

**Uniwersytet
SWPS**

Michał Wenzel

Wiejskie ruchy społeczne w Polsce

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2025

Recenzje:

dr hab. Jarosław Chodak

dr hab. Grzegorz Forys, prof. UKEN

Redakcja i korekta: Aleksandra Marczuk-Radoszek

Projekt okładki: Katarzyna Juras

Tekst powstał w ramach prac nad projektem OPUS finansowanym przez NCN.
Projekt nr 2021/41/B/HS5/00536 „Od Samoobrony do Agrounii. Wiejskie
ruchy społeczne po 1989 roku” realizowany był na Wydziale Nauk Społecznych
Uniwersytetu SWPS.

Copyright © 2025 by Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o., Warszawa

ISBN 978-83-68091-50-2

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.
ul. Oboźna 1, 00-340 Warszawa
tel./fax 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91
dział handlowy: jak wyżej w. 108
e-mail: info@scholar.com.pl
www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: Dariusz Piskulak

Wydrukowano w Polsce.

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
Rozdział 1	
Konceptualizacja wiejskich ruchów społecznych	13
1.1. Wiejski charakter współczesnego społeczeństwa polskiego	15
1.2. Mobilizacja społeczna a wartości	19
1.3. Zarys problemu wartości	20
1.4. Ewolucja systemów wartości według Ingleharta	22
1.5. Ewolucja mobilizacji społecznej w Polsce	24
1.6. Stare i nowe ruchy społeczne	24
1.7. Uczestnicy – od klasy robotniczej do nowej klasy średniej	26
1.8. Cele – od wartości materialnych do postmaterialnych	26
1.9. Pole działania i metody – działania symboliczne w przestrzeni miejskiej	27
1.10. Ruchy społeczne a zmiana systemowa w Europie Wschodniej	28
1.11. Stare i nowe ruchy społeczne a WRS	30
1.12. Uczestnicy	31
1.13. Cele	31
1.14. Pole działania i metody	32
1.15. Teoria mobilizacji zasobów	33
1.16. Czynniki kontekstowe: deprywacja względna, ramy działań zbiorowych	35
1.17. Zasoby WRS – przywództwo w ruchu ludowym	36
1.18. Stare i nowe ruchy społeczne a WRS	40
Rozdział 2	
Wiejskie ruchy społeczne w Polsce w latach 1980–2024	43
2.1. Powstanie niezależnego ruchu wiejskiego – NSZZ RI „Solidarność”	44
2.2. Protesty 1989–1991	47
2.3. Samoobrona i radykalizacja protestów	48
2.4. Kółka rolnicze – od „pasa transmisyjnego” władzy na wsi do reprezentacji interesów producentów	51
2.5. Ewolucja politycznej reprezentacji ruchu ludowego	52
2.6. Agrounia – powstanie i model przywództwa	54
2.7. Protest 13 marca 2019 – wejście Agrounii na scenę ogólnopolską	57
2.8. „Piątka dla zwierząt” – Agrounia a rozłamy socjopolityczne	59

Rozdział 3	
Protesty wiejskie w latach 2012–2022	63
3.1. Metodologia	63
3.2. Protesty wiejskie i WRS	64
3.3. Protesty wiejskie w latach 2012–2022 – przegląd statystyczny	65
3.4. Geograficzny wymiar aktywności protestacyjnej rolników	69
Rozdział 4	
Protesty rolnicze w narracjach uczestników	76
4.1. Powstanie WRS i przyczyny protestów	77
4.2. Powstanie i rozwój Agrounii	87
4.3. Agrounia i partie ludowe a polityczna reprezentacja wsi	91
4.4. Metodologia	104
Rozdział 5	
Dynamika poparcia dla partii ludowych. Analiza przestrzenna	106
5.1. Czynniki różnicujące przestrzenne wzorce głosowania	107
5.2. Schemat analizy i hipotezy	111
5.3. Wyniki	112
Rozdział 6	
Polityczna reprezentacja wsi i rolnictwa	125
6.1. Hipotezy i metodologia	127
6.2. Wybory parlamentarne w 2001 roku	128
6.3. Wybory parlamentarne w 2005 roku	130
6.4. Wybory parlamentarne w 2007 roku	131
6.5. Wybory parlamentarne w 2011 roku	132
6.6. Wybory parlamentarne w 2015 roku	133
6.7. Wybory parlamentarne w 2019 roku	134
6.8. Wybory parlamentarne w 2023 roku	135
6.9. Sympatia do partii politycznych	136
6.10. Kręgi tożsamości	138
6.11. Analiza wielozmiennowa	143
Rozdział 7	
Wiejskie ruchy społeczne w Europie – neoagraryzm i odwrót od globalizacji	153
7.1. WRS jako wyraz sprzeciwu wobec globalizacji	154
7.2. Agraryzm jako czynnik mobilizujący WRS	156
7.3. Przypadek 1: protesty w Holandii w latach 2019–2022	158
7.4. Przypadek 2: protesty w 2024 roku	162
7.5. Protesty a globalizacja	166
Podsumowanie. Ciągłość i nieciągłość mobilizacji ludności wiejskiej	169
Bibliografia	173